

UKŁAD OKRESOWY PIERWIASTKÓW

Wszystkie znane obecnie pierwiastki są zestawione w tablicy nazywanej układem okresowym lub tablicą Mendelejewa (od nazwiska jego twórcy).

W układzie okresowym pierwiastki uporządkowane są zgodnie ze wzrastającą liczbą atomową Z , a ich właściwości fizyczne i chemiczne powtarzają się okresowo. Każdy pierwiastek w układzie okresowym ma liczbę atomową większą o 1 od poprzedniego pierwiastka.

Pionowe kolumny nazywamy **grupami**, zawierają one pierwiastki o podobnych właściwościach. Grupy mają swoje numery od 1 do 18 i nazwy pochodzące zwykle od nazwy pierwszego pierwiastka, np. grupa 2 - berylowce.

Pierwiastki leżące w tej samej grupie mają taką samą liczbę elektronów walencyjnych, dlatego ich właściwości fizyczne i chemiczne są podobne. Tworzą podobne związki chemiczne. Wyjątkiem jest wodór. Ma jeden elektron, dlatego umieszcza się go w pierwszej grupie. Traktuje się go jednak oddzielnie (nie zalicza się go do pierwszej grupy, którą nazywamy litowcami), ponieważ ma inne właściwości fizyczne i chemiczne.

Poziome rzędy nazywamy **okresami**, znajdują się w nich pierwiastki, których właściwości zmieniają się stopniowo. Na początku każdego okresu (wyjątkiem jest pierwszy okres) znajduje się metal, a na końcu okresu niemetal.

Położenie pierwiastka w układzie okresowym a jego budowa

Z układu okresowego możemy odczytać następujące wiadomości o budowie atomu danego pierwiastka:

Liczba protonów w jądrze = liczba atomowa Z = liczba porządkowa (kolejny numer pierwiastka w układzie okresowym)

Liczba elektronów w atomie = liczba atomowa Z = liczba porządkowa (kolejny numer pierwiastka w układzie okresowym)

Liczba powłok = numer okresu

Znając liczbę powłok oraz liczbę wszystkich elektronów możemy podać rozmieszczenie elektronów na poszczególnych powłokach.

Liczba elektronów walencyjnych, czyli na ostatniej powłoce = numer grupy (dotyczy to pierwiastków grup 1, 2), dla grup od 13 do 18 numer grupy pomniejszony o 10.

Zagadnienia:

1. Budowa układu okresowego pierwiastków, podział na grupy i okresy.
2. Nazwy oraz symbole pierwiastków.
3. Liczba a masa atomowa pierwiastków.
4. Położenie pierwiastków w układzie okresowym a ich budowa.

Zadania utrwalające:

Proszę o wykonanie zadań na podstawie układu okresowego do 03.04.2020 r.:

1. Wymień po 3 pierwiastki należące do metali, niemetali oraz gazów szlachetnych.
2. Jaką liczbę oraz masę atomową mają tlen, wapń, jod, azot i złoto.
3. Podaj nazwy pierwiastków: Si, P, Na, Mg, Ni.
4. Podaj symbole pierwiastków: żelazo, chlor, wodór, potas, srebro.
5. Podaj wszystkie nazwy pierwiastków należące do drugiej grupy.

Układ okresowy pierwiastków chemicznych

<p>1 grupa</p> <p>1 okres</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p> <p>6</p> <p>7</p>																		<p>13</p> <p>14</p> <p>15</p> <p>16</p> <p>17</p> <p>18</p>																	
<p>2.1 H wodór 1,008</p>																		<p>2.0 He hel 4,003</p>																	
<p>1.0 Li lit 6,941</p>																		<p>2.0 Be beryli 9,012</p>																	
<p>0.9 Na sód 22,990</p>																		<p>1.2 Mg magnez 24,305</p>																	
<p>0.9 K potas 39,098</p>																		<p>1.0 Ca wapń 40,078</p>																	
<p>0.8 Rb rubid 85,468</p>																		<p>1.0 Sr strycyn 87,620</p>																	
<p>0.7 Cs cezaj 132,905</p>																		<p>0.9 Ba bar 137,327</p>																	
<p>0.7 Fr francj 223,020</p>																		<p>0.9 Ra radj 226,025</p>																	
<p>1.1 La lantan 138,905</p>																		<p>1.1 Ce cerj 140,116</p>																	
<p>1.1 Pr prazedyj 140,908</p>																		<p>1.2 Nd neodyj 144,242</p>																	
<p>1.1 Pm promet 144,913</p>																		<p>1.2 Sm samaryj 150,360</p>																	
<p>1.0 Eu europ 151,964</p>																		<p>1.1 Gd gadolin 157,250</p>																	
<p>1.2 Tb terbj 158,925</p>																		<p>1.2 Dy dysprozj 165,500</p>																	
<p>1.2 Ho holm 164,930</p>																		<p>1.2 Er erbj 167,259</p>																	
<p>1.2 Tm tul 168,934</p>																		<p>1.1 Yb iterbj 173,040</p>																	
<p>1.1 Lu lutetj 174,967</p>																		<p>1.2 Lr lorens 262,110</p>																	
<p>1.1 Ac aktyj 227,028</p>																		<p>1.3 Th torj 232,038</p>																	
<p>1.3 Pa proaktyj 231,036</p>																		<p>1.7 U uran 238,029</p>																	
<p>93 Np neptun 237,048</p>																		<p>94 Pu pluton 244,064</p>																	
<p>95 Am ameryk 243,061</p>																		<p>96 Cm kuryj 247,070</p>																	
<p>97 Bk berkelj 247,100</p>																		<p>98 Cf kalifornj 251,080</p>																	
<p>99 Es einsteinj 252,088</p>																		<p>100 Fm fermj 257,095</p>																	
<p>101 Md mendelewj 258,098</p>																		<p>102 No nobelj 259,101</p>																	
<p>103 Lr lorens 262,110</p>																		<p>103 Lr lorens 262,110</p>																	

Elektroujemność w skali Paulinga

liczba atomowa

Pierwiastki promieniotwórcze*:
naturalnie występujące w przyrodzie
uzyskane w laboratoriach

Konfiguracja elektronowa (na powłokach)

masa atomowa [m]=u

* nieposiadające stabilnych izotopów

metale

niemetale

gazy szlachetne

właściwości nieznane

Stan skupienia w warunkach standardowych (25°C, 1000 hPa)

3
ciało stałe

35
ciecz

36
gaz

109
nieznany

* dla pierwiastków nieposiadających stabilnych izotopów podano masę atomową izotopu o największym czasie połowicznego rozpadu

Lantanowce
La-Lu

Aktynowce
Ac-Lr

© Copyright by Demart SA, 2018; 00-990 Warszawa, ul. Poczty Główniej 22a, tel. 22 662 62 62, fax 22 624 97 31, www.demart.com.pl, info@demart.com.pl
Dział marketingowy: tel. 22 498 61 77, 509 543 402, e-mail: sklep@demart.com.pl
0000 0000 0000 0000

Konceptcja serii i opracowanie: Marlena Włoczek

Opracowanie graficzne: Beata Karciszka, Tomasz Góra

Konfiguracja: Dariusz Karciszka, Beata Karciszka, Marek Nowak

